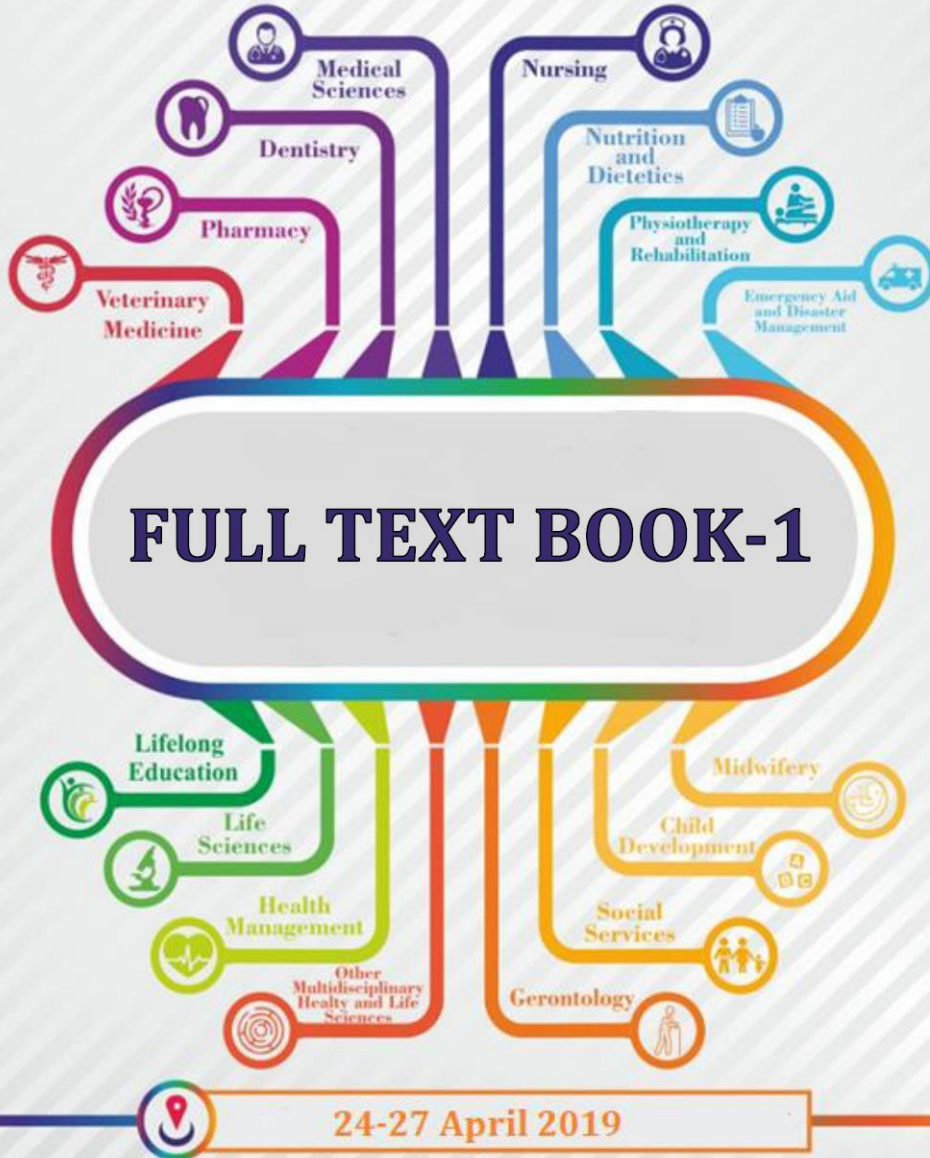

2nd INTERNATIONAL HEALTH SCIENCE AND LIFE CONGRESS

ULUSLARARASI SAĞLIK BİLİMLERİ ve YAŞAM KONGRESİ

**SAĞLIK HİZMETLERİ SUNUMU VE HASTA MAHREMİYETİ
(HEALTH SERVICES PRESENTATION AND PATIENT PRIVACY)****İlgün Özen Çınar, Fevza Dağlı²**¹Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, 20100 Denizli, Türkiye, iocinar@pau.edu.tr²Pamukkale Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Denizli, Türkiye, fevza17998@gmail.com**ÖZET**

Hasta mahremiyeti, kişinin bakımı ve tedavisi amacıyla ya da başka bir nedenle açıklamak zorunda olduğu ancak toplumdaki bireylerin bilmesini istemediği saklamak istediği yaşam alanı olarak tanımlanabilir. Etik ve yasal boyutu olan ve sağlık çalışanlarının, sağlık hizmeti veren kurumların önemle üzerinde durması gereken bir konudur. Hasta mahremiyetinin sağlanması ve sürdürülmesinde sağlık çalışanlarının sorumluluğu daha fazladır. Sağlık çalışanları, hastanın tanı ve tedavi sürecinde öncelikli ve sürekli iletişim içindedir. Yapılan çalışmalar sağlık çalışanlarının ve sağlık kuruluşlarının hasta mahremiyetine özen göstermede hassas davranmakla birlikte, bu konuda eksikliklerin olduğunu vurgulamaktadır.

Sağlık hizmet sunumunun çeşitlenmesi ve farklılaşması, teknolojik gelişmeler, insanların bilgi ve kültür düzeylerinin yükselmesi, mahremiyet hakkını daha da önemli hale getirmiştir. Sağlık hizmeti sunumundaki teknolojik gelişmeler kaliteli ve hızlı hizmet sunumunu sağlarken hasta bilgilerinin güvenliğini riske atabilir. Hastalar sağlık hizmeti alırken mahremiyetlerinin ihlal edilebileceği birçok sorunla karşılaşabilir. Sağlık hizmeti veren kurumların, yöneticilerinin ve sağlık çalışanlarının hasta mahremiyete yeterince özen göstermemesi mahremiyet ihlaline neden olabilir. Hasta mahremiyetinin korunmasında; hastaların bilinçlendirilmesi, çalışanların bu konuda eğitilmeleri, yasal düzenlemeler, sağlık hizmeti veren kurumların uygun fiziki şartları sağlaması, bilgi güvenliği ile ilgili gerekli düzenlemelerin yapılması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler: Hasta Mahremiyeti, Sağlık Çalışanları, Hemşire Öğrenci,

ABSTRACT

Patient privacy can be defined as the living space where the person has to explain for the purpose of care and treatment, or for some other reason, but wants to hide from the information of the individuals in the society. It is an issue that should be emphasized by the health care providers, who have ethical and legal dimensions, and health service providers. Health workers are more responsible for providing and maintaining patient privacy. Health workers are in the primary and continuous communication during the diagnosis and treatment process of the patient. The conducted studies emphasize the health care providers and health institutions are sensitive to taking care of the privacy of patients despite their having some deficiencies.

Differentiation of health service delivery, technological developments, increasing the knowledge and culture levels of people have made privacy more important. On one hand, the technological developments in health care can provide high quality and fast service on the other hand they may put the security of patient information into a risk. Patients may face many problems that may violate their privacy while receiving health care. Health care institutions, managers and health workers not paying enough attention to the privacy of the patient may cause privacy violations. In protecting patient privacy; raising awareness of the patients, training of the employees on this subject, legal arrangements, providing the appropriate physical conditions of the institutions providing health services, and making necessary arrangements about the information security are recommended.

Keywords: *Patient Privacy, Health Workers, Nurse Student,*

GİRİŞ

Sağlık alanında bir değişim ve dönüşüm süreci yaşanırken sağlık hizmetlerinin sunumunda, tedavi yöntemlerinin uygulamalarında ve kullanılan teknolojilerde de gelişmeler yaşanmaktadır. Bununla birlikte toplumun sağlık hizmetleri alanından beklentileri de değişmiştir (1). Mahremiyet temel bir insan hakkıdır ve insanın özel yaşamına ve mahremiyetine saygı göstermek gereklidir (2,3). Sağlık hizmetleri, mahremiyet haklarının en fazla gündeme geldiği bir alandır. Hasta mahremiyeti de hasta hakları içerisinde önemli bir yere sahiptir. Hasta mahremiyetine daha fazla önem verilmesi gereklidir. Bu konuda hasta ile etkileşim içinde olan sağlık çalışanlarının tutumu oldukça önemlidir (4). Sağlık çalışanlarının mahremiyet konusundaki olumlu yaklaşımı onları hukuksal açıdan da koruyacaktır. Hastaların bilgilendirilmeleri ve memnuniyeti ise sağlık hizmetleri sunumu kalitesini artıracaktır (1).

Sağlık hizmeti veren kurumların, yöneticilerinin, sağlık çalışanlarının, eğitim alan öğrencilerin hasta mahremiyetine yeterince özen göstermesi gerekmektedir. Bu konuda bu gruba yapılacak eğitim ve bilgilendirmeler yanında, hasta ve yakınları da bilinçlendirilmeli, gerekli yasal düzenlemeler yapılmalıdır (1,4,5).

Hasta mahremiyeti nedir?

Türk Dil Kurumu Hemşirelik Terimleri sözlüğü'nde mahremiyet, "açıklanmaması gereken veya paylaşılması için kişinin ya da vasisinin iznini gerektiren kişiye ait veri, bilgi ve kişiye özel olan, gizlilik" olarak tanımlanmaktadır (6). Hasta hakları yönetmeliği'nin 4. Bölümünün 21. Maddesinde hasta mahremiyeti, "Hastanın, mahremiyetine saygı gösterilmesi esastır, Hasta mahremiyetinin korunmasını açıkça talep de edebilir, Her türlü tıbbi müdahale hastanın mahremiyetine saygı gösterilmek suretiyle icra edilir" şeklinde yer almaktadır (7). Hasta mahremiyeti sadece bedensel ya da hasta bilgilerinde mahremiyet olarak görülmemeli, sağlık uygulamalarında mahremiyetin diğer boyutları da ele alınmalıdır (8). Sağlıkta Kalite standartları (SKS) -Hastane (Versiyon-5; Revizyon-01) rehberinin tanımlar bölümünde, hasta mahremiyetine yer verilmektedir. Bu bağlamda, bilişsel, fiziksel, psikolojik ve sosyal mahremiyet tanımları yapılmaktadır. Bu tanımlarda kısaca; bilişsel mahremiyet; bireyin kişisel bilgilerine başkaları tarafından ulaşılma durumunu kontrol edebilmesi, fiziksel mahremiyet; bedensel mahremiyeti kapsayan, bireyin kendi çevresindeki fiziksel alan üzerindeki kontrolü ile ilişkisini, psikolojik mahremiyet; bireyin değerleri, inançları ve onu etkileyen diğer konulardaki bilgileri kontrol etme, düşünce ve duygularını, hangi koşullar altında ve kiminle paylaşacağına karar verme hakkını, sosyal mahremiyet; bireyin, sosyal

ilişkilerinin yönetimi, yani ilişkinin tarafları, sıklığı ve etkileşimine ilişkin kontrolünün olmasını şeklinde ifade edilir (9). Sağlık hizmetlerinin sunumunda mahremiyetin tüm tanımları göz ardı edilmeden hizmetlerin yürütülmesine özen gösterilmelidir.

Hasta mahremiyeti genel olarak hastalara ait tüm alanların gizlilik durumunu gösterir. Bu durum hastanın hastalığı hakkındaki bilgilerinin gizli olması gerektiğini içerirken hastanın zihinsel ve bedensel mahremiyetini de kapsar (1). Kişinin bakım ve tedavisi nedeniyle ya da başka bir nedenle zorunlu olarak açıkladığı ama toplumdaki diğer bireylerin bilgisinden saklamak istediği yaşam alanı olarak da tanımlanabilir (10).

Türkiye’de Sağlıkta Dönüşüm programıyla beraber sağlık kurumların gündemine giren kalite standartları, kısa bir süre de kurumların vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Türkiye’deki özel ve devlet hastanelerinde şu anda hasta hakları birimleri kurulmuş ve hizmetlerin değerlendirilmesinde SKS temel ölçüt olarak alınmıştır (5).

Hasta mahremiyetine saygı bütün etik kuramlarca gerekli görülen etik bir duyarlılıktır (11). Hasta mahremiyeti sonuç olarak etik ve yasal boyutu olan ve sağlık çalışanlarının, sağlık hizmeti veren kurumların önemle üzerinde durması gereken bir konudur.

Hasta mahremiyetinin önemi

Hasta hakları ve hasta mahremiyetinin önemini bazı gelişmeler daha çok ön plana çıkarmıştır. Bunlar arasında, insan hakları konusunda yaşanan gelişmeler, insana bakış açısının değişmesi, teknolojinin gelişmesi, insanların bilgi ve kültür düzeylerinin artması, hasta haklarına ile ilgili ulusal ve uluslararası mevzuatların oluşturulması sayılabilir (4,5).

Küreselleşen dünyada teknolojinin gelişmesi, sanal dünyanın yoğun ve sınırsız bir şekilde yaşamımızın tüm alanlarına girmesi, insanların mahremiyetlerini dijital dünyaya bırakmaları sonucunu ortaya çıkarmıştır. Gelişen bu sanal dünya birçok kolaylık sunmanın yanında insanların mahremiyetlerine ve özgürlüklerine de engel olabilmektedir. Özellikle sağlık sektöründe hastanın sağlık verilerinin tanı ve tedavi amaçlı hızlı paylaşımı kolaylaşmaktadır. Çoğunlukla hasta verileri iyi niyetle sağlık profesyonelleri arasında paylaşılsa da hasta haklarından doğan mahremiyet hakkının ihlaline de neden olabilmektedir. Bilişsel mahremiyet kadar diğer boyutlarda da yaşanan mahremiyet ihlalleri hasta ve yakınlarını rahatsız etmektedir (5).

Yaşamı boyunca her insanın kendi onurunu koruma ve onurlu bir yaşam sürme hakkı vardır. Bu hakkı yerine getirmede toplumdaki tüm bireylerin saygınlığının her açıdan korunması önem taşımaktadır. Bu bağlamda bireylerin mahremiyet hakkına özen gösterilmesi dikkat edilmesi gereken konulardandır. Sağlık hizmetleri alanı, mahremiyet haklarının en çok

gündeme geldiği yerlerden biridir ve bu konunun daha çok önemsenmesi ve ilgi gösterilmesi gerekmektedir. Sağlık hizmetleri, kişiler arası ilişkilerin yoğun yaşandığı alanlardan biridir. Sağlık hizmetinden yararlanan kişinin durumu bu ilişkinin sınırlarını ve kapsamını belirler (11). Hasta mahremiyetinin sağlanması ve sürdürülmesinde sağlık çalışanlarının sorumluluğu daha çok bulunmaktadır. Çünkü hastanın tüm tanı ve tedavi sürecinde öncelikli ve sürekli iletişim içinde olanlar sağlık çalışanlarıdır (4). Hastaların, saygı görme, sağlık hizmeti alma, bilgilendirilme ve hastaya yapılan tıbbi işlem ve girişimler hakkında onayının alınması, mahremiyet ve özel hayata saygı, bakım ve tedavinin sürekliliğinin sağlanması gibi hasta haklarının başında yer alan hakları bulunmaktadır (12). Bu hakların korunmasında ve sürdürülmesinde sağlık çalışanlarının tutumu oldukça önemlidir (4). Mahremiyet konusuna verdikleri önem onları yasalar karşısında olumsuz durumlara düşmekten korur (1). Sağlık personelleri hastaya yaklaşırken sadece hasta olarak değil çevresiyle bir bütün olarak ele almalı mahremiyetine özen göstermelidir (12). Hastaya hizmet veren sağlık personelinin yanında sağlık hizmeti veren kurumlarında yasal sorumlulukları bulunmaktadır. Özata ve Özer çalışmalarında sağlık kuruluşlarının ve sağlık çalışanlarının hasta mahremiyetine özen göstermede hassas davranmakla birlikte, bu konuda eksikliklerin olduğunu da vurgulamaktadır (8).

Hasta mahremiyetinin sağlanması ve sürdürülmesinde çalışanların bunu gerçekleştirebilmesi için yönetimin yaklaşımı da önemlidir. Yönetimin, hasta mahremiyete önem vermesi, bunun için gerekli düzenlemeleri gerçekleştirmesi ve personeli bu konuda teşvik etmesi duyarlılığı artıracaktır (4).

Sağlık alanında eğitim alan öğrencilerinin bilmesi gereken önemli haklardan biri de "mahremiyete saygı" hakkıdır. Öğrencilerin mahremiyet algıları, hasta mahremiyetine saygıyı ortaya koyan önemli bir konudur. Onların hasta mahremiyete yönelik algıları, mahremiyete saygı çerçevesinde mesleki yaklaşımlarını ve uygulamalarını etkileyecektir (13). Öğrencilerin mahremiyet algılarının belirlenmesi ve öğrencilerin eğitimlerinde konu hakkında bilgilendirme yapılması önemlidir.

Hasta mahremiyetine yönelik literatüre yaklaşımı

Hasta mahremiyeti kavramı ve boyutları hasta ve sağlık çalışanları açısından farklı algılanmaktadır. Literatürde bu konuda yapılan çalışmalar gözden geçirilmiştir. Hasta mahremiyeti konusunda sağlık çalışanlarının tutumlarının değerlendirildiği bir çalışmada genel olarak sağlık çalışanlarının hasta mahremiyetine yönelik tutumlarının olumlu olduğu saptanmıştır. Ancak çalıştıkları kurum, çalıştıkları bölüm, eğitim alma durumu ve çalışma

süreleri açısından anlamlı farklılıklar belirlenmiştir (8). Hemşire ve ebelerin hasta mahremiyetinin değerlendirildiği bir çalışmada, katılımcıların mahremiyet algısının orta düzeyde olduğu, yaş, eğitim, görev süresi, hasta hakları bildirisinin tam metnini ve ilgili bölümü okuma ve bu konuyla ilişkili herhangi bir kurs, seminer ya da toplantıya katılma durumunun mahremiyet algısını arttırdığı bulunmuştur (14). Sağlık çalışanlarının hasta mahremiyetine yönelik tutumlarının değerlendirildiği nitel bir çalışma, klinik sorumluları ve hekimlerin hasta mahremiyeti ile ilgili tutumlarının olumlu olduğunu; farklı birimlerde çalışan sağlık çalışanlarının tutumları arasında farklılık olmadığını ve aynı şekilde farklı meslek gruplarından sağlık çalışanlarının tutumları arasında farklılık olmadığını belirlemiştir (4). Ambulans hizmetlerinde hasta mahremiyetinin ele alındığı bir derlemede, sağlık çalışanlarının kişi mahremiyetini ilgilendiren birçok sorun ile karşılaştığı, çözüm olarak etik yaklaşımların önemli bir rehber olduğu ve sağlık çalışanlarının özenli ve bilinçli uygulamalarının önemi vurgulanmaktadır (11). Yoğun bakım stresörleri algılarının hasta ve hemşireler açısından değerlendirildiği bir çalışmada, mahremiyetin olmaması hastalar tarafından ikinci sırada, hemşireler tarafından ise yedinci sırada ifade edilmiştir. Hemşirelerin hastaların algıladığı stresörlerin farkında olması sorunu çözümlenebilmelerinde önemli olduğu önerilmektedir (15). Öztürk ve arkadaşları, hemşirelerde yaptıkları çalışmada, hemşirelerin servis ve kliniklerde yoğun bakımlara göre daha fazla mahremiyet gözlemledikleri, genel olarak fiziksel mahremiyete odaklanıldığı, hastaların yaşam alanlarına dikkat etmedikleri saptanmış bununla birlikte yöneticilerin bu konudaki izlem sisteminin yetersiz olduğu belirtilmiştir (16). Anthony ve Stablein tarafından sağlık profesyonellerinde yapılan nitel çalışmada (2016), sağlık profesyonelleri grupları arasında farklılıklar buldular; bir grup profesyonel sağlık çalışanı için hasta bilgilerinin korunması, temel meslek etiğinin bir parçası iken diğerleri için sadece örgütsel ilgi alanlarına uygun, mesleki çalışmalarının bir parçası olarak değerlendirmiştir (17).

Mahremiyet hakkı, sağlık hizmeti alan hastalar tarafından da önemsenmektedir. Çünkü hastalar sağlık hizmetlerinin sunumunda mahremiyetlerinin ihlal edilebileceği birçok sorunla karşılaşabilmektedir (5). Hasta çıkarlarını, ihtiyaçlarını ve hedeflerini ele alan sağlık sistemi yaklaşımları tasarlamak ve geliştirmek için hasta bakış açısı dikkate alınmalıdır. Hastaların mahremiyet deneyimleri, mahremiyete bakış açıları değerlendirilmediğinde, hastalara mahremiyet yönetimine ilişkin güncel yaklaşımlar yetersiz bir şekilde sunulabilir (18). Hastaların bakış açılarının değerlendirildiği bir çalışmada, ameliyat sonrasında hastaların, hemşirelerin çoğunlukla fiziksel mahremiyetlerine saygı gösterdiği ancak kişisel verilerin gizliliği konusunda daha az emin olduklarını vurgulamaktadır (19). Taşlıyan ve Akyüz, sağlık

hizmeti sunan personelin gösterdiği nezaket, ilgi, anlayışın, kişilik özelliklerinin, tutumlarının bilgi ve becerilerini ifade etme biçimlerinin, hasta-hemşire ilişkisi hasta memnuniyeti üzerinde önemli rol oynadığını vurgulamaktadır. Yapılan bu çalışmada, muayene olurken sağlanan mahremiyet konusunda hastaların %78,0'nın memnun olduğu gösterilmiştir (20). Bir başka çalışmada hastaların elektronik tıbbi kayıt bilgilerinin paylaşımı üzerinde ayrıntılı gizlilik kontrolü istedikleri vurgulanmıştır. Katılımcıların hiçbiri elektronik tıbbi kayıt sistemindeki tüm bilgileri, her koşulda tüm potansiyel alıcılara paylaşmak istemediğini ifade etmiştir (21).

Hasta mahremiyetinin sağlanması için öneriler

Hasta mahremiyetinin sağlanması ve sürdürülmesi çok yönlü yaklaşımı ve uygulamaları gerektirmektedir. Sağlık çalışanlarının yanında, yönetimin konu hakkındaki tutumu da önemlidir. Aynı şekilde sağlık hizmetlerinden yararlananların hasta mahremiyeti konusundaki bilinç düzeyi önem arz etmektedir. Halkın bu konuda bilinç ve farkındalıklığı konuyla ilgili yanlış anlaşımaların ve mahremiyete aykırı düzenlemelerin önlenmesi ve düzeltilmesinde anahtar niteliktedir. Sağlık çalışanlarının hasta mahremiyeti ile ilgili bilgi ve bilinç düzeylerinin artırılması, olumlu tutum geliştirmeleri, konuyla ilgili güncel gelişmeleri izlemeleri önemlidir (4). Her türlü tıbbi tedavi ve işlemler, hasta mahremiyetine saygı gösterilerek yapılmalıdır (7). Hastanın tedavi ve araştırma sürecinde bilgi güvenliğinin yanında bireysel mahremiyetinin korumasına yönelik istek ve ihtiyaçları gözetilmeli özel alanı korunmalıdır (22). Yapılması önerilen düzenlemeler içinde, hasta mahremiyetinin sağlanması konusunda daha fazla kamuoyu oluşturma, hasta mahremiyeti konusunda oluşturulacak politikalarda hasta beklentilerinin ve sağlık kuruluşlarında mahremiyet uygulamalarının değerlendirilmesi ve eğitim çalışmalarının yapılması, hukuki sorumlulukları konusunda sağlık çalışanlarının ve hastaların bilgilendirilmesi, düzenli sağlık kayıtlarının tutulması ve istatistiklerin yapılması, hastaların kendilerini ifade etme konusunda cesaretlendirilmesi, sağlık kayıtlarının korunması ve hasta mahremiyeti uygulamalarının denetlenmesi şeklinde düzenlemeler yapılmalıdır (8). Mahremiyet hakkı, insan hakları içerisinde önemli olan ve mutlaka korunması gereken, hukuki anlamda teminat altına alınmış temel bir haktır. Yasal düzenlemeler, ilgili kişilere, diğer kişilerin özel yaşamlarına ve sağlığına ilişkin saygı gösterme, mahremiyetlerini koruma zorunluluğu getirmektedir. Sağlık çalışanlarının mahremiyet konusunda gösterecekleri titizlik yasalar karşısında onların olumsuz durumlara düşmesini engelleyecektir (4,5).

Sağlık alanında eğitim alan öğrencilerinin, etik ilke ve kodları, mesleki değerleri, sorumlulukları benimsemeleri, mahremiyeti korumaya yönelik bilinç ve davranış

geliştirmelerinde, sağlık çalışanlarına ve eğitimcilere rol model olarak önemli görevler düşmektedir (13).

Kısacası, sağlık hizmeti veren kurumların, yöneticilerinin ve sağlık çalışanlarının hasta mahremiyetine yeterince özen göstermesi beklenmektedir. Bunu dışında yapılan uygulamalar birçok mahremiyet ihlaline neden olabilir (5).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuç olarak ulusal ve uluslararası yasal düzenlemelerle güvence altına alınan hastanın mahremiyet hakkı önemli bir hak türüdür. Sağlık hizmetleri sunumunun farklılaşması ve çeşitliliği, teknolojik gelişmeler, insan hakları kavramının genişlemesi mahremiyet hakkını daha da önemli olmasını sağlamıştır.

Hasta mahremiyetinin korunmasında; hastaların bilinçlendirilmesi, sağlık çalışanlarının bu konuda eğitilmesi, yasal düzenlemeler, sağlık hizmeti veren kurumların uygun fiziki olanakları sağlaması, bilgi güvenliği konusunda gereken düzenlemelerin yapılması, sağlık alanında eğitim alan öğrencilerin bilinçlendirilmesi ve öğrencilere olumlu rol modeli olunması sayılabilir.

KAYNAKLAR

1. Özata, M., Özer, K. (2016). Hastanelerde hasta mahremiyetine yönelik uygulamaların sağlıkta kalite standartları bağlamında değerlendirilmesi (Konya örneği). *The Journal of Academic Social Science Studies*, 45, 11-33.
2. Mc Gowan, C. (2012). Patients' confidentiality. *Critical Care Nurse*. 32(5): 61-64.
3. Dülger, MV. (2015). Sağlık Hukukunda Kişisel Verilerin Korunması ve Hasta Mahremiyeti. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 1 (2), 43-80.
4. Arslan, ET., Demir, H. (2017). Sağlık Çalışanlarının Hasta Mahremiyetine İlişkin Tutumu: Nitel Bir Araştırma. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(4), 191-220.
5. Refik A. Hastanelerde hasta mahremiyetine gösterilen özenin hasta bakış açısıyla değerlendirilmesi (Antalya örneği), *Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi*, Konya 2017.
6. Türk Dil Kurumu (2014) *Güncel Türkçe Sözlük*. Erişim tarihi : 29.05.2015.
7. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_hemsirelik&view=hemsirelik&kategori=1&layout=1&id=5225
8. Resmi Gazete, Tarih:01.08.1998. 23420 sayılı Hasta Hakları Yönetmeliği.
9. Özata, M., Özer, K. (2017). Sağlık Çalışanlarının Hasta Mahremiyeti Konusundaki Tutumlarının İncelenmesi. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, 20(1): 1-21.
10. Sağlık Bakanlığı, (2017). *Sağlıkta Kalite Standartları*, Erişim tarihi: 03.Mart 2019.
11. <https://kalite.saglik.gov.tr/index.php?la>

12. Çinko, M S., (2001). Hukuki ve Tıbbi Açısından Hasta Hakları. Erişim tarihi: 31 Ocak
13. 2016 <http://www.vekil.net/forum/hukuki-makale-kose-yazisi-arastirma-ve-incelemeler/hukuki-ve-tibbi-acidan-hasta-haklari-mehmet-siddik-cinko/>.
14. Alan, S., Erbay, H. (2011). Tıp Etiği Açısından Ambulans Hizmetlerinde Hasta Mahremiyeti. Akademik Acil Tıp Dergisi, 10(1), 33-38.
15. Bekmezci H., Özkan H. (2015). Ebelik Uygulamalarında Mahremiyetin Önemi. HSP. 2(1): 113-124.
16. Öztürk, D., Eyüboğlu, G., Göçmen Baykara, Z. (2019). Mahremiyet Bilinci Ölçeği: Türkçe Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması. Türkiye Klinikleri J Med Ethics, 27(1): 57-64.
17. Candan, M., Bilgili, N. (2018). Hemşire ve ebelerin hasta mahremiyetine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi. Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi, 3(3): 34-43.
18. Zaybak, A., Çevik, K. (2015). Yoğun Bakım Ünitesindeki Stresörlerin Hasta ve Hemşireler Tarafından Algılanması. Yoğun Bakım Dergisi, 6: 4-9.
19. Öztürk, H., Bahçecik, N., Özçelik, KS. (2014). The development of the patient privacy scale in nursing. Nursing Ethics, 1-17.
20. Anthony DL, Stablein T. (2016). Privacy in practice: professional discourse about information control in health care. J Health Organ Manag. 30(2): 207-26.
21. Petersen, C. (2018). Through Patients' Eyes: Regulation, Technology, Privacy, and the Future. IMIA Yearbook of Medical Informatics.
22. Akyüz, E., Erdemir, F. (2013). Surgical patients' and nurses' opinions and expectations about privacy in care. Nurs Ethics, 20(6): 660-71.
23. Taşlıyan, M., Akyüz, M. (2010). Sağlık Hizmetlerinde Hasta Memnuniyet Araştırması: Malatya Devlet Hastanesi'nde Bir Alan Çalışması. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 12 (19): 61-66.
24. Kelly, Caine, K., Hanania, R. (2013). Patients want granular privacy control over health information in electronic medical records. J Am Med Inform Assoc. 20: 7-15.
25. Avaner, E. (2018). Mahremiyet Nedir? Mahremiyetin Sağlık Hizmetleri Penceresinden Görünürlüğü Nasıldır. Türkiye Biyoetik Dergisi, 5 (3); 110-116.